

Innhold

Forord	13
Introduksjon	15
<i>Karina Aase</i>	
Begreper	15
Nasjonale trekk	17
Regionale trekk	19
Spesialisthelsetjeneste versus kommunale helsetjenester	21
Fremtidige forskningsbehov	21
Bokas struktur	22
DEL 1 TEORIER, STRUKTURER OG PASIENTEN	25
Kapittel 1	
Organisatoriske ulykker og resiliente organisasjoner i helsetjenesten	27
<i>Karina Aase og Ragnar Rosness</i>	
1.1 Hovedbegrepene	27
1.2 Hvorfor bruke ulike perspektiver?	28
1.3 Mid Staffordshire-casen	29
1.4 Ulike forståelser av Mid Staffordshire	31
1.5 Hva gir de ulike perspektivene?	45
Refleksjon og diskusjon	47
Mer å lese?	48
Kapittel 2	
Pasientsikkerhet – dagens strukturer	49
<i>Geir Sverre Braut og Jørgen Holmboe</i>	
2.1 Folkevalgt styring	49
2.2 Profesjonenes ansvar for sikkerhet	51
2.3 Krav i lovgivningen som middel for pasientsikkerhet	52
2.4 Nasjonale strategier for sikkerhet	60
2.5 Faglige retningslinjer, kvalitetsregistre	61
2.6 I trygge hender	61
2.7 Virksomheter med oppgaver innen sikkerhetsarbeid	61

Refleksjon og diskusjon	63
Mer å lese?	63
Kapittel 3	
Pasientperspektivet og sikkerhet	64
<i>Marianne Storm og Siri Wiig</i>	
3.1 Pasientens status	64
3.2 Hva er pasientperspektivet?	65
3.3 Individnivå	66
3.4 Systemnivå	69
3.5 Bruk av pasienterfaringer i norske sykehus	72
3.6 Oppsummering	75
Refleksjon og diskusjon	75
Mer å lese?	75
DEL 2 KULTUR, LÆRING OG LEDELSE	77
Kapittel 4	
Sikkerhetskultur i sykehus	79
<i>Arvid Steinar Haugen og Marianne Storm</i>	
4.1 Hva er sikkerhetskultur?	79
4.2 Kartlegging av sikkerhetskultur og sikkerhetsklima	80
4.3 Hva kan måling av sikkerhetskultur brukes til?	83
4.4 Sikkerhetskultur i Helse Vest	84
4.5 Oppsummering	88
Refleksjon og diskusjon	88
Mer å lese?	88
Kapittel 5	
Pasientsikkerhetskultur i sykehjem	89
<i>Kathrine Cappelen</i>	
5.1 Norske sykehjem	89
5.2 Sikkerhet i sykehjem	90
5.3 Sammenheng mellom sikkerhetskultur og pasientsikkerhet	91
5.4 Kartlegging av sikkerhetskultur	93
5.5 Lederen som pådriver i sikkerhetsarbeid	98
5.7 Oppsummering	99
Refleksjon og diskusjon	99
Mer å lese?	100

Kapittel 6

Læring og uønskede hendelser 101

Karina Aase og Siri Wiig

6.1	Bakgrunn	101
6.2	Læring av uønskede hendelser	102
6.3	Hva er læring?	103
6.4	Myter om organisatorisk læring	105
6.5	Prosesser for læring av uønskede hendelser	106
6.6	Bruk og analyse av uønskede hendelser	107
6.7	Læringsbarrierer	109
6.8	Rapporteringskultur	110
6.9	Læring av «ønskede» hendelser	113
6.10	Oppsummering	114
	Refleksjon og diskusjon	115
	Mer å lese?	115

Kapittel 7

Ledelse og pasientsikkerhet 116

Inger Bergerød og Siri Wiig

7.1	Teorier om ledelse	116
7.2	Ledelse av helseorganisasjoner	117
7.3	Ledelsens rolle i pasientsikkerhetsarbeid	118
7.4	En modell	119
7.5	Ledelse av pasientsikkerhet i norske sykehus	121
7.6	Sykehus A (lite)	122
7.7	Sykehus B (stort)	125
7.8	Ledelsesprosessene ved sykehus A og B	128
	Refleksjon og diskusjon	130
	Mer å lese?	130

DEL 3 SIKKERHET PÅ TVERS 131

Kapittel 8

Sikkerhet, samhandling og pasientoverganger 133

Lene Schibevaag, Kristin Alstveit Laugaland og Karina Aase

8.1	Fokus på samhandling	133
8.2	Pasientoverganger	135
8.3	Hva kjennetegner god samhandling i pasientoverganger? ..	136
8.4	Risikofaktorer	139
8.5	Hvordan håndtere risikofaktorene?	142

8.6	Oppsummering	144
	Refleksjon og diskusjon	144
	Mer å lese?	144
Kapittel 9		
Sikkerhet i sykehusutskrivelse av eldre		145
<i>Kristin Alstveit Laugaland og Karina Aase</i>		
9.1	Pasientflyt i samhandlingsreformen	145
9.2	Sykehusutskrivelse	146
9.3	En studie av sykehusutskrivelse av eldre pasienter	147
9.4	Samhandlingsreformens effekter	155
9.5	Oppsummering	157
	Refleksjon og diskusjon	158
	Mer å lese?	158
Kapittel 10		
Pasientoverføringer etter kirurgi		159
<i>Elizabeth Reine</i>		
10.1	Hva kjennetegner pasientoverføringer etter kirurgi?	159
10.2	Sikkerhetsutfordringer	161
10.3	Tiltak for økt sikkerhet i postoperative overføringer	164
10.4	Oppsummering	169
	Refleksjon og diskusjon	169
	Mer å lese?	170
DEL 4 SIMULERING OG TRENING		171
Kapittel 11		
Simulering innen helsefag		173
<i>Sissel Eikeland Husebø og Hans Rystedt</i>		
11.1	Historikk	173
11.2	Hva sier forskning om simulering?	175
11.3	Fordeler og utfordringer ved simulering	176
11.4	Simulering og pasientsikkerhet	177
11.5	Ulike læringsperspektiver	179
11.6	En «high fidelity»-pasientsimulator	180
11.7	Roller i simulering	181
11.8	Faser i simulering	182
11.9	Simuleringsmiljøet	186
11.10	Simuleringsscenarioer	186

11.11 Scenarioutvikling – et eksempel	187
11.12 Oppsummering	189
Refleksjon og diskusjon	190
Mer å lese?	190
Kapittel 12	
Simulering og akuttmedisin	191
<i>Stephen J.M. Sollid</i>	
12.1 Akuttmedisin	191
12.2 Lærings sirkelen	192
12.3 Akuttmedisinske tiltak	193
12.4 Gjenkjenning og behandling av akuttmedisinske tilstander .	196
12.5 Samspill og kommunikasjon	198
12.6 Testing av akuttmedisinske ferdigheter og systemer.	203
12.7 Akuttmedisinsk forskning og simulering	204
12.8 Utfordringer	206
12.9 Oppsummering	208
Refleksjon og diskusjon	208
Mer å lese?	208
Kapittel 13	
Trening av tverrprofesjonelt samarbeid i helseutdanninger	210
<i>Ingunn Aase og Britt Sætre Hansen</i>	
13.1 Internasjonale og nasjonale føringer.	210
13.2 Tverrprofesjonelt samarbeid	214
13.3 Forskning på tverrprofesjonelt samarbeid	215
13.4 Tverrprofesjonelt samarbeid i norsk sykepleie- og legeutdanning	216
13.5 Hva bør vektlegges i tverrprofesjonell samarbeidstrening? . .	219
13.6 Pasientsikkerhetsdagen	221
13.7 Oppsummering	223
Refleksjon og diskusjon	224
Mer å lese?	224

DEL 5 VERKTØY	225
Kapittel 14	
Risikostyring i klinisk medisin	227
<i>Stephen J.M. Sollid</i>	
14.1 Introduksjon	227
14.2 Risiko	228
14.3 Metoder for risikovurdering	229
14.4 Risiko forbundet med perkutan dilatasjonstrakeotomi	230
14.5 Risiko forbundet med prehospital luftveishåndtering	233
14.6 Hvordan vurdere risikobildet?	235
14.7 Bruksområder innen klinisk medisin	236
14.8 Oppsummering	238
Refleksjon og diskusjon	238
Mer å lese?	238
Kapittel 15	
Sikkerhetsindikatorer – hvorfor og hvordan?	239
<i>Siri Wiig og Anne Karin Lindahl</i>	
15.1 Hva er indikatorer?	239
15.2 Proaktive og reaktive indikatorer	241
15.3 Effekt av indikatorer?	242
15.4 Norske kvalitetsindikatorer	243
15.5 Pasientsikkerhetsindikatorer	245
15.6 Bruk av indikatorer i pasienters valg av helsetjenester?	247
15.7 Bruk av indikatorer i forbedringsarbeid	248
15.8 Oppsummering	250
Refleksjon og diskusjon	250
Mer å lese?	251
Kapittel 16	
Strategier og verktøy for teamtrening	252
<i>Randi Ballangrud og Sissel Eikeland Husebø</i>	
16.1 TeamSTEPPS®	252
16.2 Teamarbeid	253
16.3 Teamstruktur	255
16.4 Kommunikasjon	256
16.5 Ledelse av team	259
16.6 Situasjonsovervåking	260
16.7 Gjensidig støtte	262

16.8 TeamSTEPPS® og forskning	264
16.9 Innføring av TeamSTEPPS®	265
16.10 Oppsummering	266
Refleksjon og diskusjon	266
Mer å lese?	266
Kapittel 17	
Tiltak for økt pasientinvolvering.	267
<i>Dagrunn Nåden Dyrstad</i>	
17.1 Myndighetsfokus.	267
17.2 Pasientene ønsker involvering	268
17.3 Pasientsikkerhet og medvirkning	268
17.4 Verktøy for økt pasientinvolvering.	269
17.5 Tiltak etter pasientskade.	274
17.6 Hvilken effekt har verktøy for pasientinvolvering?	275
17.7 Oppsummering	277
Refleksjon og diskusjon	278
Mer å lese?	278
Forfatteromtaler.	279
Litteratur	284
Stikkord	323